

Antanas Pūslys

**Dėdė Samuolis-
sargas keistuolis.**

3-jų veiksmų pjesė
vaikams.

ANTANAS PUŠLYS

Dėdė Samuolis -

Sargas keistuojis

3 veiksmų pjesė vaikams

~~20~~ 44939

1965 m.

Adresas: Vilnius, Vytenio 4-2

Veikėjai

1. DEDĖ SAMUOLIS - vaikų pravedžiuojamas "serga kais-
tuolia" tai vaikų darželio kiemsargis,
buvęs pedagogas, dabar pensininkas.
 2. ROBERTĖLIŠ - Veiklus, energingas bet peditęs
berniukas, mėgstas organizuoti nusi-
kalstamo pobūdžio grupėles.
 3. PAULIUKAS - Aktyvus Robertėlio bendrašygis gabus,
bet kiek karštakošis berniukas.
 4. ZOULĖ - Šiek tiek lengvabūdė, susižavėjusi
maudyklės mergaitė, vėliau tapusi
pavyzdinga.
 5. JONELIS - vaikų pravedžiuojamas "driaba"
Tai apkūnus, nerangus, šiurkštokeris,
bet doras berniukas.
 6. MARYTĖ // doros, aktyvios mergaitės
 7. VIDUTĖ // moksleivės-pionierės.
 8. GINTVILYTĖ
 9. SIMUKAS // dori, energingi, veiklus
 10. GINTUKAS // moksleiviai-pionieriai.
 11. ARVIDĖLIS
-

P I R M A S V E I K S M A S

Laikas : naktis. Šeštadienio popietė.

Scenovaizdis

Vaikų darželio žaidimų aikštelė su supynėmis "ožiais" ir kitais įrengimais. Už aikštelės tvorėlės su vertelėmis, o gilumoje namų fasadas. Kairėje, jau už kulnių, įsivaizduojamai sodas - daržės. O dešinėje sergo trobelės išorinė siena, su durimis vedančiomis į žaidimų aikštelę. Toje scenos dalyje, kur susijungia trobelės siena su tvorele, auga vaismedžių krūmas. Kairėje palei tvorą vaikiškos namukos.

Uždangai pakilus scena dar tuščia, bet netrukus už tvorėlės pasirodo Robertėlis su Pauliuku ir jie renką mostais ką ką pas save kviečia.

PAULIUKAS. Greičiau, tu, greičiau vilkis! Kas, lyg ^{tu} grąžė su nameliu.

ROBERTĖLIS (nebalsiai). Be reikalo mes su ja, Paul, prisidėjom, geriau būtų kokią vaikišką tam tikslui prilytių.

PAULIUKAS. Taigi. Geriausį laiką ji mums vagia. Sergas kaip tik dabar pietauja. (Prisiartina Zoselė - ji visa baimės perimta).

ROBERTĖLIS. Ko tokie nepamėnki? Prizadėjai, tai žiūrėk, nepadvesk!

ZOSELĖ. Tai kad aš ... bijau. Man net kojos tirta tik pagalvojus...

PAULIUKAS. Dabar tu visko prisikalbėsi, o tada kai tarėms, kai siekdinom, tai didvyrę vaidinai.

ZOSELĖ. Tada aš maniau, kad viskas tik tyčiomis ...

ROBERTĖLIS. Atmint, kad mes neveiklią nemėgstam.

PAULIUKAS. Ir neįstikimų. Išduosi - keršysim.

ROBERTĖLIS. Jeigu jau sykių apsisakėsi puodu, tai ir

līek ī krosnī.

ZOSELE (iāģstingai). Kā ? Ar norīte, kad īr eš līešīau ī darzā ? Nīekādos !

PAULIUKAS . Tāss ! Tyliā tu, kvēīde, neprānask galvos. Nīekas tavos ten īr nesīanšīa. Mes patys tai stīlīksīa.

ROBERTĒLIS . Tave uždavīnys paprastas: akylai stebēk sargo durīs īr kai īģīrsī jo zīngsnīus, ar prasīverīent durīs - garīai aušīaušēk, ar sukosēk. Štai, īr vīskas.

PAULIUKAS . Ir tu nesījeuđīnk perdaug. Senīs šīus metu pīatsaujs. Pats mašīau pro langā.

ZOSELE . Rīkīt jau grēīdīau. Šī sykī kaip nors ītversīu, jeīga jau pasīžadējau, bet atēīty - zīnokītās.

ROBERTĒLIS . Sykī su mums ausīrīkai, tai ne taip lengvs bus īsīpīnīstī.

ZOSELE . Jeīga mane der gāzdīnsīt, tai bēģīu nemo.

PAULIUKAS . Pāleuk, pāleuk, neužsīgouk. Mes teu dar īr gēlīq prīskīnsīa.

ROBERTĒLIS . Paul, negāīskīa ! Tu ī anq ežīq (rōdo ī knīrq) o eš, štai, ī šītq, o paskui ī medelīus. Jīe nesukštī, tai īlīptī bus nesanku.

(Abu bērniukai pabēķa tvorēlq īr laīkīnei dīngsta užkulīsyje. Gīrdīsī tik vaīkq šnīekštīmas īr lēpy šīurenīmas. Zoselē ītēptai zīdīrī tai ī sargo durīs, tai ī vaīkus darže. Staīga jī, aušīauđī. Bērniukai su triukšmu, kaip petrokq, atbēģa īr strīmagalvīaīe rītāsī par tvorēlq. Robertēlīui povyksta, o Paulīukai, besīveršīent, vīena kelnīq kīēka užsīkabīna už zīogrelīq īr todēl jo kōjos stīro īškeltos, lyģ vežīas lēnos).

ZOSELE . Cha-cha-cha-cha-a-a. Ot, kad dabar īšeītq sargas, tai tave gēlētq, kaip pēkabīntq kampī, aplūptī.

PAULIUKAS. Nutilk tu, kvaišė, o tai aš tau ... Robi, drauguži, atkabink ! Man kraujas į galvą subėgo, kad net akis sprogdina.

ROBERTĖLIS. Chi-chi-chi-chi-1-1... Ištikrųjų tavo būklė tokia, kokios aš filme nemačiau. (Atkabina Pauliuką).

PAULIUKAS (įtūžęs kimba prie Zoselės). O tu, putpele, kam čiudėjai, jeigu niekur nieko ? A ? Pati privėrei mano košės ir dar dantimis gražini, šaipaisi.

ROBERTĖLIS. Ištikrųjų, ne fain, taip pergązdinti mus.

ZOSELĖ. Aš gi visiškai nenorėjau. Netyčia sučiudėjau - negi susilaikysi. Negi jūs drąsuoliai, herojai, tai ko gi jau taip pasimetėt.

PAULIUKAS. Taigi, dabar tu visko išgelvosi, kad tik savo kadešių apginti.

ROBERTĖLIS? Ne, trauk iš kišenių savo laimikį, reikia ir Zoselai ką nors duoti. Mes, juk, džentelmenais turime būti.

PAULIUKAS (nervingai). Ką aš trauksiu, ką aš rodysiu, kad iš viso tik da egurka spėjau banaskinti. Jie gi ne len-tynoje - juos reikėjo surasti.

ZOSELĖ. Jūs gi man gėlių žadėjote ...

PAULIUKAS. Tokiai kvaišei ne gėlių, o per šonus reikėtų duoti...

ROBERTĖLIS. O aš, o tai (rodo), keturis egurkus spėjau nusiskinti ir į obelaitę buvau įaikęs. Tu, Pauliuk, nemo-kėjai ieškoti. Tau reikėjo ne renkomis, o kojomis ieškoti, tai daugiau būtų radęs.

PAULIUKAS. Kaip tai ? Nesuprantu aš tavęs.

ROBERTĖLIS. Kojomis, tai, vadinasi, su keliais reikėjo per ežį peršliaužti - tenai kur guzas, tai būtina bus jau

agurkas. Še vienas ir tau, Zoselė, ir tu, juk, dalyvavai tame mūsų žygyje.

ZOSELĖ (mesdama agurką). Pasprinkit jūs su tuo vienu agurku. Kvaila buvau, kad patikėjau jūsų įkalbinėjimais ir nuotykių knygomis. Džentelmeni, mat, atsidaro, apsidaukėliai, net ir pasidėlyti lygionis nesusipranta.

ROBERTELIS. Dar ko užsigėdė! Ji tik pastovėjo ir jau lygionis su jo delinkis. (Zoselė skubiai nueina)

PAULIUKAS. Dabar, kai ta "zize" nuėjo, duok man dar vieną ir abu turėsime po lygiai.

ROBERTELIS. Nemaniau, kad tu toks skyplėšas būsi. Aš, juk, "atemasas" skaiteusi, tai man ir pabiklauso, taip vadinamoji "liūto dalis"

PAULIUKAS (lyg spirgas širškis). Nemanau, nereikia! Jeigą šitaip, tai ir pasilik pats vienas. (Nueina).

ROBERTELIS. Neik! Į galvą vienas neliksiu. Džoni! prisikalbinsiu, tada visi manęs bijosit. (Po trumpos pauzės) Paul, Pauluk, palaik nesiožiuk. Tegu būna jau taip, kaip tu nori, bet dar bilietą į kiną užfundysiu. (Susiveja Pauliuką).

(Trumpą laiką scena tuščia, po to iš trobelės išeina sargas - dėdė Samuelis ir apžiūri žaidimų aikštelės įrenginius, pats sau bambėdamas).

DĖDĖ SAMUOLIS. Tie mažieji nenuoremos dažnai palieka savo žaisliukus, arba kepuraites - rytoj jų ieškos, o juos gali iš šio bet koks įsibrovėlis pasiglemžti ... (Atėina prie tvorėlės dvi pionierės: Marytė ir Vidutė).

MARYTĖ. Dėdyte, ar pavėlysi mums; štai, ant to "ožio" pasiepti - mes taip norime ...

DĖDĖ SAMUOLIS. Tos supynės tik mažiesiems pritaikytos, ar nesulaužysit man jų ?

VIDUTĖ. Mes lengvos kaip šarkelės, kaip kielės, dėdė, tai jos nuo mūsų nė kiek nenukentės.

DĖDĖ SAMUOLIS. Ach jūs kielės, šarkelės įeikit, supkitės į sveikatą. (Ataklandžia vartelius, įleidžia ir pats nuolina į trobelę).

MARYTĖ. Oi, kaip smagu suptis !.. Dėl tokio malonumo, rodos, norėčiau visą amžių vaikui būti.

VIDUTĖ. O aš, priešingai, noriu ko greičiau užaugti, baigti mokslus ir tapti gydytoja, arba mokytoja. (Už tvorėlės pasirodo berniukai, tai Jonelis, Pauliukas ir Robertėlis).

BERNIUKAI. Štai, žiūrėk "zizos" ten supasi. Jeigu joms galime, tai kodėl mums ne ? Eime ten, paginsim jas ir pasisupsim. Eime ! (Traukindami saulėgrąžas suolina į aikštelę).

PAULIUKAS. Hi, jė "zizos" užteks jums - dabar mes norime.

MARYTĖ. Mes pasiprašėme dėdę Samuolį ir supsimės tiek, kiek norėsime.

ROBERTĖLIS. Dar ji šia skiauterę kelia. Marė, vistelės, nemo ant savo laktų - ten galėsit suptis (Mergaitės jėga iškelia).

VIDUTĖ. Kas gi šia yra ? Begėdžiai ! Aš eisiu ir pasiskopsiu dėdei Samuoliui. (Bando sprukti į sargą trobelę, Pauliukas jai užstoja kelią).

PAULIUKAS. Tikrai pamėginkit, tikrai pamėginkit ! Niekas jūsų tenų neleis.

MARYTĖ. Šitoks drimbos dar supynės sulaužys, o mums

atsakyk.

ROBERTĖLIS. Joni, tai tau taikoma. "Drimba" išvedino.

JONELIS (lėtai). Jeigu jau man, tai iš manęs jos nelabai - nelabai pasijauks. (Artinasi prie mergaičių).

PAULIUKAS (širškis). Į kaprą joms, į kaprą !

VIDUTĖ. Visi jūs nemaudėliai !

MARYTĖ. Ir drimbos. (Mergaitės pabėga. Dabar berniukai sėdasi į supynas: Robertėlis į vieną sėdyną, Jonelis į priešingą).

ROBERTĖLIS. Ach, kaip smagu: "prima", "liuks" !

(Tačiau Jonelio svorio nuspaustos supynės toliau nejudė).

JONELIS. Anoks čia malonumas sėdėti lyg įbestam. Jūs gi ir mane iškelkit.

ROBERTĖLIS. Paul, Pauliuk, lipk čia, pas mane, meu abu, tai Jonį tikrai iškelsime. (Pauliukas užsikeria į viršų ir klesteri šalia Robertėlio, Jonelį iškelia, tačiau suoliukas triukštelia, berniukai suvirto į krūvą)

PAULIUKAS (strimagelvišiais išvirto iš supynių ir greit pašokęs). Draugai, į krūmus, greičiau į krūmus ! (Jį pasekė Robertėlis).

JONELIS (jis irgi skuba, tačiau per nerangumą, kojai užkliuvus, juokingai parvirsta). Štai, tau, kad nori ir prisitupėsi ! (Atsikėlęs pasivale drabužėlius ir nusilepęs poski draugas).

DĖDĖ BANUOLIS (išėjęs iš trobelės nustebe) Nagi kur ton žylalės, šerkelės nukėlė, kad jų čia nematyti ? (Prieina prie supuoklių ir viską apžiūri). Čia, matyt, ne tik šerkelių, bet ir kranklių būta, kad taip visur nusiaubta, priterėta. (Dabar jis nukreipia žvilgsnį į sodelį, pasitrina akis, skėsteli rankomis ir bėgte nubėga į kalną. Po netrumpos pauzės

jis grīta skaudīnai susikrimtā, ~~ne~~ nāvēdāta obelaitā
šaknī ^{nesināsi} su keliāis vālsāis ant jos. Sustojē scenas vidū-
ryje, priēš publiq ir kelbe). Štai keliq natq triūsas,
dōl koki kvailo, nenaudālio smalyžiaus, niekais nuējo.
(Susimāsto. Po pauzēs atukšendamas pirštāis sau ī kaktq)
Eh, Samuoli, nukarēqs pedagoga, ne nuo to galo pradējai.
Tu privalējai zinoti, kad pirmāis reikis žmoniū, o tik
paskiau vāismādžiq rūšī gerinti. (Priešlūgtas eina ī savo
trobelq). Kq-gi nuo rytdienos taip ir pradēsia.

U E D A N G A

ANTRAS VEIKSMAS

Laikas : rytojeus diena - sekmadienis

Scenavizdis - tas pat.

DĖDĖ SAMUOLIS (išeina iš savo trobelės su darbo įrankiais: plaktuku, replėmis, lentgaliu, piskleliu bei viniais ir ruošiasi supynse remontuoti. Pats vienas kalba) Ką vienas koks kvailas nenaudėlis sugadina per minutę, tą protingasis turės visą valandą gailėti tai taisydamas. (Šio metu ateina trys būrys, tai pionieriai: Simukas, Gintukas, Arvydėlis, Marytė, Vidutė ir Gintvilys. Be to dar Jonalis ir Zoselė. Jie visi sustoja prie tverelės ir žiūri į sargą Samuelį).

SIMUKAS. Dėde, dėdyte, mes norėjome ...

DĖDĖ SAMUOLIS (geraširdiškai). Ainau, ainau pas vaikūšius tai visuomet norų begalės. Juk, ir aš, kadaise, mažas buvau.

MARYTĖ. Chi-chi-chi ... (tyliai kikena).

VIDUTĖ (pusbalsiai). Ko dabar šis kikeni, lyg kvailas kokis. Dėdė gali pamanyti kad iš jo, tai nė kalbėti su mumis nenorės.

MARYTĖ. Kad man labai juokinga kai dėdė toks ristas, grotas, o sakosi irgi mažas buvęs.

GINTVILYS. Patylėtum verčiau, jei neturi ką risto pasakyti.

DĖDĖ SAMUOLIS (atidarydamas vertelius). Prašau, užsitikit, mano mielieji, pasisėskesime apie viską. Nors jums ir juokinga išvaizduoti - taip, taip ir aš mažas buvau. Tik mažą vaikystę ne tokia linksma buvo, kaip dabar kad Jūs. Niekas mums nei žaislelių nei žaidimams įrankių nepirkdavo.

Atsipisudavom nuo medžio kamieno ritę, dar lazdas išsikirs-
davom, mums ir vaikųdavom mas tą ritę. Žinoma, tik sekmedie-
niais ir tik tie, kurie neganydavo tą dieną. O šokiomis
dienomis tai eidavom į laukus dirbti - susugusiams padėti.

GINTUKAS. O supuokles, dėdyte, ar mokėdavo kas nors
padaryti.

VAIKAI (pašnibždomis). Štai Gintukas į ką jau teiko.
Suprantam. Gudruolis !

DĖDĖ SAMUOLIS. Supuoklės tai buvo mūsų kaimo. Plačios,
aukštos, tarp dviejų beržų įteisytos, bet mums, vaikams,
jos buvo sunkiai įjudinamos. Beto, pasuglusi pusberniai
ir nuo jų mus vaikydavo.

JONELIS. Kai es, tai ir tas didžiulies įsiubuti
pajėgčiau.

ARVIDELIS. Ką tau reiškia, juk tu mūsų tarpe atletu
sėjaisi. (Veikai nusijuokia)

GINTUKAS. Dėdyte, mes norėjome Jus paprašyti, kad
leistumėt mums čia pažaisiti, pasisupti.

VIDUTIS. Mūsų kaimas mažas, tai ankšta jamo.

GINTVILYTIS. Šeandien sekmedienis, tai norėtųsi
erdviau ir įdomiau...

DĖDĖ SAMUOLIS. Mielieji jūs mano, žinoma, kad leisla.
Aš tikiu, kad jūs elgsitės pavyzdinai: neprišikelsit ir
medelių nelaužysit, kaip tie nenusidėję, kurie čia vakar
įsibrovę - žiūrėkit - ką priderė (Rodo rankę į kairę ir į
sulaužytą supynę).

VAIKAI (visur apžvalgydami). Ai, ai, kaip nušleubta,
kiek priteršta. Ana, ten pbelaitė nuskelta. O agurkų lysvė,
tai lyg tanka pravažiauta. Štai supynių spoliukas perlaužtas.

O saulėgražų lukštenų kiek !

GINTUKAS. Dėdytė, kas jie tokie, kurie čia buvo įsibrovę ?

DĖDĖ SAMUOLIS. Galas juos žino: kas jie tokie ? Negi galiu aš visą laiką lauke stovėti ir stebėti kas įsibraus, kas ką pridarys. (Su lengva šypsenėle) Kai kurių vaikų organizmas turi tokią stiprų potraukį prie vitaminų, tai, (jeigu jų tėvai nesusipranta pakankamu kiekiu aprūpinti vaisiais, tai vaikai net į svetimą sodą rįstasi įsibrauti.

VAIKAI. Čia jau, dėdytė, truputį pajuchavot. Tik, nenaudėliai, smalyžiai taip daro. Tai tokie, kurie sužino visai neturi. Arba silpnavaliai.

HONELIS. Jeigu man toks žalotojas pakliūtų į rankas, tai aš už obelaitį jį patį apkaldyčiau.

SIMUKAS. Bet kaip sužinoti, kas jie tokie ?

GINTUKAS. Yla, mašė ilgai nesialops. Smalyžius neiškęs ir vėl įlįs į sodelį; o tada galime jį ir sučiupti.

GINTVILITĖ. Draugai, man kilo puiki mintis. Susitar-
kime šitą darželį mas šefuoti.

VAIKAI. Gerai ! Puiku ! Mūsų dienos jau pradėkime.

SIMUKAS. Tada galėsime ir sodą naikintoją nučiupti.

VIDURIS. Ir švarą čia palaikyti.

GINTUKAS. Taip pat inventorį remontuoti. Aš jau nusimanau tame darbe. Iš tėtės pamokau.

DĖDĖ SAMUOLIS. Šaunuoliai, šaunuoliai ! Švarą palaikyti tai dar ir aš, pats vienas, įstengiu.

GINTUKAS. Dėdytė, leiskit man, aš tauj parodysiu ką sugebu (ir taisyt supynių suoliuką).

MARITĖ. O man prašau duot šluotelę, aš juojau tas saulėgražų lukštenas sušluosiu.

DĖDĖ SAMUOLIS (juokingai pakeldamas rankas). Pasiduosiu.

pasiduočiu ! Jau nuginkliavot senį Samuolį ! - paveržt
iš jo duoną. (Vaikai energingai imasi darbo ir greit viską
atlieka. Kai kurie jau supasi sutaisytose supynėse).

GINTUKAS. Čia, aikštelėje tvarką tai atstatėme, bet
kas galės ten (rodo į sodelio pusę) atstatyti. Kas sužalotą
obelaitę sugydys ?

VAIKAI. Man ji prikena sužeistą karį grįžtantį iš
mūšio. Skaudu net žiūrėti. O man ji prikena gersirdę moti-
nėlę, apsigaubusią šiek vainiku ir nešėnčią sunkų savo
vaisių krūvį.

BŪDŲ SAMUOLIS. Nesadrinkit sau širdėlių, mano šaunieji
draugai. Kągi, jeigu negalima jau žalos atstatyti, tai pamėgi-
sim nors pašius žalotojus pataisyti.

VAIKAI. Kaip ? Kokiu būdu? Juk, jie dar neišaiškinti.
Reikia pirmiau juos sušlupti.

BŪDŲ SAMUOLIS. Aš esu įsitikinęs, kad netrukus viskas
išaiškės. Juk negalėjo taip būti, kad kas nors pro langus
nebūtų jų matęs. (Prisiartina Zoselė. Ji labai jaudinasi,
taip kad net vaikai, tą pastebėję, susižvelgo, ir kumščioja
viens kitą).

ZOSELĖ. Dėdyte, aš norėjau Jūsų kai ko paklausti.

BŪDŲ SAMUOLIS. Prašau, klauskite. Ką žinodamas, aš
viską jums paaiškinsiu, atsakysiu.

ZOSELĖ. Prašau man paaiškinti, pavyzdžiui, jeigu
žmogus, žino kokią nors paslaptį ir ją kitiems atskleidžia,
tai ar už tai gali jį draugai niekinti ir vadinti išdoviku?

BŪDŲ SAMUOLIS (kiek pamąstęs). Žiūrint kokio tikslui
ir kokio esmės ta jo paslaptimi pridedangę: blogi jie,
ar geri ?

ZOSELĖ. Atsiprašau, bet men dar nosiskui : kaip į atskleidėją bus žiūrima ?

DŽŪB SAMUOLIS. Tuoju at jums plačiau pasidėkimsiu. Jeigu pō paslaptim dangstom kilnūs tikslai, pavyzdžiui, tėvynės laisvė, liaudies gerovė ar jos švietimas, kurių siekia susipratę, drąsūs kovotojai ir jeigu kas nors patikėtas paslaptis išduos priešams, tai tokį silpnąvėsį, taisyčiai galime vadinti išdaviku, jo neapkęsti ir net persekioti.

Ir, priešingai, jeigu kovotojas už kilnius tikslus, net ir į priešo rankas ^kpaliuvs, jam patikėtų paslapčių neišduoda; tai tokį žmogų liaudis vadina didvyriu. Vaikušiai, ar jūs žinote tokių pavyzdžių ?

VAIKAI. Žinome. Skaitome ir mokytojai pasakojo. Olegas Kosčevojas, Tichonas Baranas, Roja Kosmodemjanskaja, Marytė Melnikaitė.

DŽŪB SAMUOLIS. Paiku, paiku ! Samuoliai ! Jūs viską žinote. (Pažūrė, po to kalba gilai sujaudintas). Tą didvyrę Marytę savo akimis aš teko matyti Dūkšte, prieš pat jos mirtį. Ach, kad būtų at jūs matė kokios jos akys ! Jose, rodo, visos mūsų tėvynės sielvartas ir viltys plėveno. Jos lūpos buvo iki kraujų suspaustos, o kojos, vargšėlė, vos žino pavilkti įstengė, nuo tų nežmoniškų kančių, kuriuos ji patyrė nuo budelių-policajų. Šeulei leidžiantis, kai ją nuvedė prie Kanisų kaime kapinėlių ir pastatė ant suskvežinio po beržu kerti. O okupantai į šia buvo varu atvarę apylinkės gyventojus - Marytė dar įstengė sukaupiti tiek jėgų, kad šitaip prabilų: "Sesės ir broliai lietuviai, mylėkite savo brangiąją tėvynę, kovokite prieš fašistinius kraugerius ! Mirtis okupantams ! Tokiau kalbėti jai nedavė - budeliai pesiekubing užtraukti jai kilpą ant kaklo.

(Uzsīdengis obliu plēstakonis sau skis ir valandāls tyli).

VAIKAI (pa pauzēs). Ach, kaip gaila man jūs !
Stai, kaip miršta tikri didvyriai. O kiek jėgą joje
slėpėte. Ir kiek ašies jūs širdyje rašėte.

DĖDĖ SAMUOLIS (jau susivaldęs). Dovanokit man kad
aš kiek nukrypsu nuo temos su savaisiais prisiminimais.
(Veiktai: "Ai, kaip įdomu. Dar ką nors papasakokit".
tačiau dėdė jau tąsiai atskyrus į Roselės klausimą)
Ne, o dabar papasakosiu jums kitą atvejį. Jeigu, pavyzdžiui
koks žmogus, ar grupė jų, pabrėžė, ar dar rengiasi padaryti
kokį nusikaltimą, kurio aukomis gali būti dar žmonės,
ar visuomeniniai turtais ir žinantys apie tai praneš sau-
gumo organams, arba betarpiškai tiesiai asmenims, kuriems
jų pikti kyla grėsmė, - tai toks pranešėjas ne tikrai
nelaikomas išdaviku, bet net nusipelnęs visuomenės pagarbos.

ROSELIS. O jeigu už tai grėso priimašti, ar kitaip
kerdyti, tai kaip tada ?

DĖDĖ SAMUOLIS. Už teisybę reikia drąsiai būti.
Nereikia būkstanti: taisnassius darieji visuomet užstos,
palaikys.

GINTVILYTIS (kumstelėjusi Roselėi į pašonę). Tu,
matyti, kažkokią paslaptį žinai, tai koki dar tyli ?

DĖDĖ SAMUOLIS. Papasakok mums viską kas tavo
slėgla - draugai tavo supras, užjems, tai ant širdies
lengviau taps tuoju.

ROSELIS. Dėdyte, aš žinau, kas jūsų obelaitę apskaldė
ir kas agarkus raškė bei ištrypė.

VAIKAI. Žinojai, o iki šiol tylėjai. Ot, varna,

Ziopsas, lyg nebūtą girdėjusi apie ką čia buvo kalbama ! Sakyt gražiau: kas jie tokie ? Nelaikyk už dantų - kam dar darsi ?

DĖDĖ SAMUOLIS. Ramiau, ramiau, vaikai, neužgauliekit jus ! Jeigu jau mergaitė rįpsai, tai ji mums viską papasakos.

ŽASZLIS. Agurkus raškė tai dviesė: Robertėlis ir Pauliukas, o į obelaitę buvo įsikoręs tai tik vienas Robertėlis.

JONELIS. O ir gaus jie nuo mangs per šonas, kaip buvau žadėjęs ... (Vaikai sukikėno)

DĖDĖ SAMUOLIS. Kol kas nieko nedarykit ir, nič-nieko, niekam nesakykit: nei kitiems, nei jiems paties nepasakykit, kad jūs apie jų nusikaltimus ką nors žinot. Tai bus jums proga grądinti savo valią. Ar pasižadėt men tai ?

VAIKAI. Priešadam ! Bet, kaip gi taip juos nenubaudus ? Bant sugėdinti reiktų juos visų skyse.

DĖDĖ SAMUOLIS. Vėliau tą galėsim padaryti, jeigu mūsų pirmosios priemonės nepadės. Prasižengėlius pirmąjį dieną reikia traukti, įkinkyti į dorą darbą, o ne stumti nuo savęs. O dabar man pasakykit, vaikai, kas jie tokie tie vaikai: Pauliukas ir Robertėlis ? Ar jie gebūs mokėti, ar išvermingi, ar laikosi savo žodžio ?

VAIKAI. Mokosi tai jie neblegai, nors ne pirodėnai. Gebūs, užtai prie knygų mažai sėdi. Bet kad jie pasipūtėliai - žaizta vaidina herojus. Todėl tai jie laiko, jėga duoda.

DĖDĖ SAMUOLIS. Tikra bėda su tais gabaisiais. Pažiūrėtu juos. Energijos perteklius juos ir nuveda į sunkelius. Jie

jeušiasi pranašesni, bato ir laiko daugiau turi, tai ir pagalvojo visokių kvailysčių, kurias tuojau pat ir įvykdo (susimąsto). Jūs būtinai reikis kuo nors užimti, duoti dirvą jų veikimui. Pakviestit jūs kas nors !

SIMUKAS. Aš galiu pakviesti (Nubėgs. Tuo tarpu Zoselė pravirksta).

GINTUKAS. Na, ko dabar šliumbi, ar tą nenusudėlių gallicsi?

DĖDĖ SAMUOLIS. Nusiramink, mažyte, viskas baigsis daug geriau, negu kas galėtą pasmanyti.

ZOSELĖ (pro sėras). Na, man jau etleisk, dėdyte ! Aš verkiu todėl, kad man labai gėda, nes ir aš buvau kartu su tais ... stovėjau sergyboj. Pradžioje jie privylėjo, o paskui prigėrsino ...

DĖDĖ. SAMUOLIS. Raminkis, raminkis, geroji sergyte ! Tu pasielgei puikiai mums viską papasakojęsi. Kas prisipažįsta klydęs, jau tas parodo, kad netekins klaidoje pasilikti.

ARVYDĖLIS. O kaip su būdėjimu dabar, kai nusikaltėliai išaiškinti ?

DĖDĖ SAMUOLIS. Kad iš Jūsų pionierių gredininkas ?

GINTUKAS. Aš .

DĖDĖ SAMUOLIS. Nore aš žada parodyti tiems precizingėliams psitikiėjimą, bet yra būtina atropiai ekti jų elgesį: tiek mokykloje, tiek baityje. Tėm tikslui visus, šis esančius, įpus įpareigoja, o Gintukas bus jų vixsininku. Tai bus juos ir pramoga ir sykia nendingas darbas. (Atėina Pauliukas, Robertėlis ir sykia Simukas).

ROBERTĖLIS. Labą diebą ! Štai, ir mes atvykome. Mums pasakė, kad šie kaž kokia įdomi pramoga ar priemonės ruošie-

mes ...

PAULIUKAS. Sakė, kad koks tai rimtas dėdė kviečia, tai mes ...

DĖDĖ SAMUOLIS. O-cho-cho-o-oo, malonu matyti !
Sveiki, sveiki ! Tai aš jus kviečiau. Klausykit dabar visi ^{patikėtinai} vaikai ! Yra pastebėta, kad nesusipratę žmonės, ypač vaikai, be visiško reikalo, arba savanaudiškais sumetimais vasarą vasaros metu žaloja ir laužo medelius, arba naikina paukščių kiaušinėlius, ar drąsioji lizdelius, todėl yra būtina su tomis negerovėmis vesti griežtą kovą. Juk, žalumynai ir paukščiai, puošia mūsų aplinką ir teikia žmonėms džiaugsmą. Kovą su gamtos niokotojais reikia vesti atkakliai, sumaniai ir organizuotai, todėl aš siūlau, mano meštieji draugai, sutelkti jėgas į darnų kolektyvą. O vadovauti jam aš, iš savo pusės, siūlau (Kreipdamasis į Robertėlį) Beje berniuk, kaip tavo vardas ?

ROBERTĖLIS. Robiu mane tėtis vadina.

DĖDĖ SAMUOLIS. Taigi, vyriausiu inspektorium siūlau išrinkti Robertėlį, ar sutinkat su tuo vaikui ?

VAIKAI (susižvalgo) Gerai. Sutinkam.

ROBERTĖLIS. Tai kad aš... tai kad manim ...

DĖDĖ SAMUOLIS. Kolektyvas jums patiki tas pareigas. Bet tikrai atminkit: kam duodama daugiau teisių, iš to atsakomybės daugiau reikalaujama.

VAIKAI. Valio ! Turėsim vaikų vadovą !

DĖDĖ SAMUOLIS. O dabar dar kitas dalykas. Labai ^{dar} dažnai pasitaiko, kad skveruose, darželiuose, ar parkuose įvairūs nesusipratėliai laužo ar įpiovimais subiauroja suoliukus, supynes ar kitus visuomenei skirtus įrenginius. Su tokiais žalotojais irgi reikia vesti griežtą kovą :

jūs parspėdinėti, ar sugėdinti tinkamai. Tai ką vedova
šitai veiklai pasirinkit, vaikučiai ?

VAIKAI (~~balant~~ supratę dėdės Samuelio mintį).

Pauliukas tegu vedovauja. Jis leiko daugiau turį. Ir mes
prisidėsime. Tegu jis būna vyriausiu ir atsakingu inspektorium.

DĖDĖ SAMUOLIS. O deber, vaikučiai, kaip jau visi
organizaciniai klausimai išspręsti, tai eisiu nė pailsėti,
o jūs, jeigu norite, galite čia pažaisti.

VIDUTĖ. Gintvilėla, eikime mes pasisupti.

PAULIUKAS. Supkitės, mergaitės, tik - žiūrėkit,
atsargiai, gražiai, kad nesulaužytumėt supynių !

(Vaikai klegėdami pasipila po žaidimų aikštelę).

U Ž D A N G A

TREČIAS VEIKSMAS

Laikas: praslinkus kelioms savaitėms

Scenavizdis: tas pats.

Uždangal pakilus scenoje Gintukas ir Vidutė. Jie žiūri į gilios scenos kairėje, kur darbuojasi kiti vaikai.

GINTUKAS. Vėliau ! Vėliau ir vėliau iškelkit ant laivuko. Va, taip. Netenkit per daug špagato !

VIDUTĖ. Rytoj darželėje abiturientai paskutinį kartą žiūrai žais.

GINTUKAS. Ar tu prisimeni mūsų išleistuves - kaip gražiai solė tada buvo išpausė.

VIDUTĖ. O gėlių kiek prinesė ! Pasena sen smagu ir greida kažkodėl buvo. (Iš kairės ateina dėdė Samuolis. Jis vienplaukis, su liemens ir straitotomis marškinų rankovėmis, rankose turi grėblį. Rankin ateina ir Gintvilytė su Arvydėlia).

DĖDĖ SAMUOLIS (šaukdamas pasilikusias). Eikšokit šie, vaikučiai ! Užteka švelsti. Juk, visur puiklausis švare ir tvarka. (Atėina Simukas, Jonelis, Karytė ir Roselė, darbo įrankiais nešini).

SIMUKAS. Abu mūsų inspektoriai taip ir neatėjo, - kažkur užklūvo, matyt.

GINTVILTĖ. Paprastai, tai jie punktuolus būdavo. Gal rimtos kokios klaidos...

DĖDĖ SAMUOLIS. Ar kasdien juos susitinkate ? Kas naujo jų elgesyje - ar pastebėjot ? Ar nematei vėl jie šunkelėis ?

GINTUKAS. Mes jų niekad iš akių nesisleidsim. Galia garantuoti, kad jie per šitą laikotarpį jokių kvailysčių nepadarė. Tikrai šiandien kažkaip jie prasklendė. Jeigu kas įter-

tino būtų pasirodę, aš būčiau tuojuu jums pranešęs.

ZOSELĖ. Man atrodo, kad jie abu visiškai pasikeitė : nesistumdė, nesikolioja, net į kiną lievėsi vaikščiojė - o tokie mągėjai buvo.

ARVIDĖLIS. Kad būtų teigiamai jus matę, kaip narsiai dabar Robertėlis su medžių žalotojais kovoja. Sykių parke vienas berniukas medžio žievėje piasutė savo inicialus, tai Robertėlis, prišokęs prie jo, atėmė peiliuką ir įmetė į tvėnkiniį. O paskiau, vos ne valandą, jam visokius "moralus" į galvą kėlė.

JONELIS. O Pauliukas, tai net suaugusius mokyti išdrįsė, kad jie parko įrenginių nelaužytų. Pats mačiau. Šokinėja kaip spirgas keptuvėje ir milicija, draugininkais gąsdina.

DĖDĖ SAMUOLIS. Su manimi jie abu tai vengia akis į aki susitikti. Ar nepasikalbėjot jiems kuris ?

VAIKAI. Ne, ne ! Jokių būdų. Pionieriai, juk, esam. Mums patiems labai įdomu : kuo viskas tes baigsis.

DĖDĖ SAMUOLIS. Gerai, kad tvirtai laikote žodį. Neįsižeiskit, vaikučiai, kad aš senis šį sykių suabejojau. Antai ir jie, berods, ateina. (Atėina Robertėlis nešinas obelaitė su pa aprištomis šaknimis ir Pauliukas su peukėčių lenyklėle).

ROBERTĖLIS. Sveiki ! Jūs man jau atleiskit, draugai, kad aš taip pasivėlinau. Visai nenumatytai. Medelyne - cilė.

SIMUKAS. Na-gi kas tavo ten siuntė. Gudrauni gal ?

JONELIS. Norėjai kad kiti už tavo poplūšėtų ...

ROBERTĖLIS. Nesigina, kaltas, tik visiškai ne tuo, kuo dabar šis kaltinate. O sąžinė man visą laiką nerami dėl to, kad buvau aš toks niekšas, o jūs manimi pasitikėjot - medelius globoti dar paskyrėt. Jūs gi nežinot, kad aną obelaitę (rodo) tai aš nuskėliau ir agurkus vogiau... (Susigraudinęs) Nuo to laiko akių aš negalia pakelti, nei į draugas, nei į dėdę

Samuolį. Šau šlykštus es tapau, nektimis neužmiegu ...

DĖDĖ SAMUOLIS. Nusiramink, vaikuti, yra sakoma, kad kartais ir ^{klauda} kelias būna maudinga, jeigu jos mes neteipiame iki senetvės. Saklysti galima, bet klaidoje pasilikti - ne !

ROBERTĖLIS. Teigi, dėdyte, es ir nupirkau tą obelaitę, kad nors daliai padengčiau padarytą žalą, kompensuočiau...

DĖDĖ SAMUOLIS. Peti maloniausia man kompensacija, vaikuti, kad tu, galą galą, susipratėi blogą padarę ir prisipažinai. O obelaitė, nors ji ir neįkainuojamai vertinga, nes jos vaisių hibridai per ilgą metų buvo stropiai puoselėjami - ji ir toliau auga, nenudžiūvo. Aš tik džiaugiuosi, kad per ją susiradau sau naują draugą jūsų tarpe.

ROBERTĖLIS. Tai kaipgi šia dabar? Ači es išrinkau pačią gerąją, tiek kelio padariau, tikėjau si kad priimsite, pasodin-
sime šalia tos ...

DĖDĖ SAMUOLIS. Netinka mums skriausti tavo tėvelius, iš kurių tu šmei pinigus obelaitėi pirkti.

ROBERTĖLIS. Aš tuos pinigus sutaupiau, dėdyte, tai iš tų, kuriuos gaudavau ^{13 tėva} į kiną nueiti.

DĖDĖ SAMUOLIS. Jeigu jau Robertėlis parodė tokį atkaklų rištą tam medeliui pirkti (kreipdamasis į vaikus) tai ką-gi, mieliji draugai, priimkim mes jo tą dovaną, tą jo auką.

VAIKAI. Priimkim ! Pasodinim ir ateisim laistyti kasdien. Ji primins mums įdomią vaikystę. Ir darželio vaikučiame bus malonu.

DĖDĖ SAMUOLIS. O kaip pavėdinsime mes tą obelaitę, draugai?

VAIKAI (įtemptai mąsto, po to pasipila pasidilymai). "Vaikys-
tės medelis", "Žalialiepsnė obelaitė". Ne, geriau "Pionierių
obelaitė", "Susipratimo medelis".

GINTUKAS. Draugai, kadangi ne visi vaikai iš šio esančiųjų

yra pionierių organizacijos nariai, tai aš skaitau būtų netikslu pavadinti "pionierių obelaitė". Aš iš niūlyšiau pavadinti "sambūrio medeliu". Šiaip ar taip, per ją mes vieni kitus geriau pažinome, ne ir susibūrėme.

VAIKAI. Gerai ! Puiku ! Taip ir pavadinsim : "Sambūrio medelis" Bus trumpiau ir savotiškai įdomiau.

PAULIUKAS (kalba užsikirsdomas). Agi jeigu aš prisipažinsiu, kad buvau visur Robertėlio bendražygiu, tai, draugai suprasit, koks ^{buvas} aš nemaudėlis. Dabar man gėda ką prieš jus, kad tada, kai mane rinkot įrenginius globėti; aš nepasistatiau koks esu niekšas ir kad nevertas tokio pasitikėjimo. Agi, supynių suoliuką tai aš sulaužiau ir mergaites skriaudžiau. Beto, agurkus iš šio darželio vogiau...

Kad aš būčiau koks nepataisomas smalyžius - tai ne. Agi dėl kvailo įsivaizdavimo - nuotykių ieškojau. Atleiskit man, draugai, ir tu, dėdyte ! Dabar ant širdies - lyg pelyną būtų užpilta ...

VAIKAI. Veizdžiai pasakoja tas Pauliukas. (Mergaitės linksmi). "Kas buvo - pražuvo". "Mes dabar pažįstam tik gerą, mandagų Pauliuką". "Smulkių nuoskaudų mes ilgai nenešiojam. Menorim anksti susenti".

DĖDĖ SAMUOLIS. Ot, taip. Drąsiai ir atviresi reikia pasisekyti. Tai man patinka !

PAULIUKAS. Šitą lesyklėlę aš atnešiau darželio vaikučiams padovanoti. Agi, tai už sulaužytą suoliuką, kad man sąžinė būtų ramesnė. Priimkite, dėdyte !

DĖDĖ SAMUOLIS. Jaukėrys tu, vaikeli ! Suoliuką senai, štai, gintukas sutaisė. Ir kam reikėjo daryti jums išlaidų ?

PAULIUKAS. Agi, lesyklėlė man nieko nekainavo. Vienas stalius man ją padarė už tai, kad aš jį aritmetikos žanškiau pramokiau.

DĒDĒ SAMUOLIS. Kā gi. Mors ziema dar toll, bet Belyklēlā
jos paluks. O dabar, mēnē mīlieji draugi, cīņā pasodinti
obelsitā. Tu, Robertēli, stānēk mums kustuq, o tu, Pauliuk,
kibirā su vandenā. Viskā resite mums trēbalēja. (Visi lāsi-
skirsto: dēdē Samuolis su grupe vaikā nūcina ī kairā, o
Pauliukas su Robertēliu ī trēbelā).

ZOSELĒ (suplodams dēlnais). Kaip paiku, kad vienas taip
gerai susiklostē: nei karšto, nei baimės. Tas dēdē Samuolis,
tai tikrai "sergas keistuelis" kaip vaikui jį vedina. (Paulia-
kas su Robertēliu nubėga ī kairā, juos pasėka ir Zoselė. Po
netrūpos pauzės visi vaikai grįžta).

GINTVILKIS. Draugai, uždeinuokime tą moro - juk taip
linksma !

VAIKAI. Gersi, gersi ! Uždeinuokim tą naująjį. Ji kaip
tik tike šiuo metu.

DĒDĒ SAMUOLIS. Šaunuoliai ! Šaunuoliai jūs mano !
Dėinuokite kiek galėdams ir es jums pritarsiu.
(Vaikai dainuoja, sergas ranka mojuoja ī taktā)

Krinta lapai, tartum aukso enaisės,
Mūsų dienos lyg auksas upelis.
Vasārēlės jau pramogos beigės -
ī klases ryt pėsauka mus varpelis.

Kai užsagsim mes sveiki, galingi -
Vis ī aukštumas mes kopim drąsiai.
Mēs gamykloms ir laukams reikalingi,
Todėl mokslo vis sieksim atkakliai.

Gai kas bus iš mūsų kolūkiešiu,
Gai chirurgu, o gai kosmonautu,
Ar prie ginklo badriu pasieniešiu,
ī mūs ardvā, kad priešas neišibrautā.

Kolektyve smagu dirbt ir žaisti.
Draugo patį vis jaučiant ties patin -
Tik jame mūs jausmai gali įkviesti,
Tik jame mes turtėjam patirtin.

